

31. „Качествени“ преводи

Най-трудно е да се определи кой превод е „качествен“. Процесът на превода не е производство на материални изделия – това е един творчески процес, който мобилизира интелектуалната мощ на мозъка, и продуктът, който се получава, не е сирене, кашкавал, салам или сандали. Ни най-малко не искам да омаловажавам производството на такива продукти, но процесът на тяхното производство няма нищо общо с процеса на превода.

Ако не се разбере най-съществената разлика между производството на материални изделия и процеса на превода, няма да може да се схване и най-важният елемент на крайния резултат – така нареченото „качество“.

Можем ли да говорим за „качество“ на превода, ако то не може да бъде оценено по вкус, мирис, консистенция и т. н.? Преводът не е и поставяне на плочки – не можеш да го погледнеш и да кажеш: „Тук си го изкривил, линията не върви правилно, фугите не са запълнени добре“ и т. н. Потребителят на превода е като със завързани очи и запушен нос – той просто няма как да прецени дали някъде преводът не е „изкривен“, не е „изгладен“ или „понамирисва“. Само в случаите на най-често използваните езици, например английски език, потребителят може да се изкаже критично, особено ако се касае за специфична термино-

логия в неговата професионална област.

Интересно е, че се приема за нормално човек да не разбира терминологията, която е извън неговата професионална сфера, дори когато е на родния му език, но щом нещата опрат до превод, от преводача се очаква да владее всички термини във всички професионални сфери, при това и на двата езика - родния и чуждия. В противен случай го обвиняват, че не знае езика. Нормално би било преводачът да работи в атмосфера на доверие и пряка връзка с клиента и да може да пита, когато нещо не му е ясно.

И така, най-масовият потребител на преводи, за разлика от потребителите на сирене, кашкавал, салам и т. н., не може лично да установи качеството на превода. Не може да прецени, дори и бегло, дали преводът е качествен или не е. Ако е на чужд език, който той не познава, изобщо няма как да прецени дали преводът е качествен. Само ако е на родния му език и звучи правдоподобно и гладко, той може да бъде убеден, че преводът е качествен.

Но дали е толкова просто оценяването на превода дори на родния език? Дали това, че се чете гладко и се разбира, е гаранция, че преводът е качествен? Донякъде може да се каже, че е така, но гаранция няма. Трябва да знаеш чуждия език на високо ниво, за да можеш да сравниш превода с оригинала и чак тогава да прецениш, дали съответства на оригинала, дали предава точно и адекватно смисъла

му, без да го изопачава и променя.

Следователно, така нареченото „качество“ на превода не е нищо друго, освен точно, вярно, адекватно предаване на смисъла на оригинала по начин, който предполага гладко и лесно възприемане, без да се изопачават или променят важните смислови, стилистични, културни и др. детайли на оригинала.

Разбира се, има разлика в изискванията за „качество“ на художествения превод и на всички останали писмени преводи, при които е най-важно да се предаде точно значението на оригиналния текст, което понякога налага, например, недопустими в художествените текстове повторения (тавтология).

„Качеството“ на превода обаче е разтегливо и субективно понятие. Решаваща е личната преценка на специалиста по даден език и неговите умения, защото в повечето случаи крайните потребители не могат да опитат, помиришат или изпробват превода. Те са принудени да се доверят, да повярват, че преводът е извършен качествено.

Именно поради необходимостта от доверие в уменията и опита на преводача, въпросът за „качеството“ на превода е в основата на всички злоупотреби с труда на преводача. Когато някой иска да принуди преводача да намали уговорената вече цена, той изважда коза с „некачествения“ превод. Съвсем лесно е в такъв случай да се изходи от позицията на силата. Обективните критерии за „качество“ на

превода са трудно приложими. Няма нищо полесно от това, преводач да бъде набеден или обвинен в какво ли не, стига този, който го набеждава или обвинява, да има малко власт или пари. Външно изпробва точно този номер през 2012 година и то в особено широк мащаб, като проведе целенасочена пропагандна кампания под благовидния предлог „за високо качество на преводите“. В действителност, целта беше да бъдат принудени агенциите за преводи да заплащат по някоя и друга хилядарка за сертифициране по стандарт 15038. В противен случай министерството нямаше да поднови „договора“ си с тях, т. е. щяха изгубят „лиценза“ си.

Друг въпрос е, че агенциите за преводи са потенциален източник на некачествени преводи и те много добре си го знаят. Затова, щом Външно ги обвини, че извършват некачествени преводи, над 100 агенции побързаха да се сертифицират. Това е огромен брой за малка страна като нашата. За сравнение, в Германия са около 20. Получаването на сертификат е безпроблемно за всеки, който си плати. Сертификаторите са случайни хора, изкарали кратък курс, без всякаква подготовка по трудово право. Те приемат за чиста монета твърденията на агенциите, че разполагат с човешки ресурси (персонал) от висококвалифицирани преводачи, и раздават сертификати наляво и надясно.

И така, агенциите лъжат клиентите, че използват висококвалифицирани преводачи, а всъщност използват неквалифицирани, ниско-

платени и лесни за манипулиране непрофесионалисти. Причина за това е до голяма степен алчността на собствениците на агенции за преводи, които не само че не наемат преводачи на трудов договор, а използват неподготвени хора, самопровъзгласили се за преводачи без регистрация за извършване на преводи на свободна практика. Като не плащат заплати и вноски за осигуровки и като заделят все по-малка част от цената на превода за хонорар на „преводачите“, собствениците на агенции реализират все повече и все по-лесни печалби. Съвсем ясно е, че нископлатените „преводачи“ няма как с липсващата си квалификация и малък опит да правят качествени преводи.

Разбира се, квалификацията и опитът не винаги са 100%-ова гаранция за идеален превод. Преводът се извършва от хора, които не винаги са в добра форма. Освен това, често поръчките за превод са „за вчера“, няма абсолютно никакво време за превод, а камо ли и за редакция след това. Не без значение е и качеството на самия оригинален текст. Напоследък все по-често се сблъскваме с текстове за превод, които са в окаяно състояние по отношение на правопис, стил, език, семантика, синтаксис и т. н. Много от тези текстове се подготвят немарливо, без усет към родния език, затова пък „възложителите“ на превода имат все по-големи претенции. Може да се каже, че колкото по-некачествен е един текст, толкова по-големи са претенциите към превода му.